

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін

08-09-03М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних робіт та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Регулювання міжнаціональних
взаємовідносин у громадянському суспільстві» для
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та
громадянська освіта)» спеціальності 014 Середня освіта (за
предметними спеціальностями). Предметна спеціальність
014.03 Історія та громадянська освіта
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННП та гуманітарних наук
Протокол № 1 від 03.09.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки для практичних робіт та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Предметна спеціальність 014.03 Історія та громадянська освіта денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Цецик Я. П. – Рівне : НУВГП, 2025. – 15 с.

Укладач: Цецик Я. П., к.і.н., доцент кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін

Відповідальний за випуск: Мельничук Ю. І., к.ф.н., доцент в.о. завідувача кафедри богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності, к.і.н., доцент

Клинова-Дацюк Г. Д.

попередня версія МВ 07-10-60М

© Я. П. Цецик, 2025

© НУВГП, 2025

Зміст

1	Вступ	3
2	Поради з планування і організації вивчення навчальної дисципліни	4
3	Тематика практичних робіт та самостійної роботи	7
4	Тема № 1.....	7
5	Тема №2.....	8
6	Тема № 3.....	8
7	Тема № 4.....	8
8	Тема № 5.....	9
9	Тема№6.....	9
10	Тема №7.....	10
11	Тема №8.....	10
12	Тема№9.....	11
13	Тема №.10.....	11
14	Тема № 11.....	12
15	Оцінювання знань студентів.....	13
16	Список рекомендованої літератури.....	13

1. Загальні завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві» призначена для вивчення здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Предметна спеціальність 014.03 Історія та громадянська освіта денної та заочної форми навчання. Дисципліна орієнтована на оволодіння здобувачами ключових понять щодо розвитку міжетнічних та міжконфесійних взаємовідносин у громадянському суспільстві та їх толерантному врегулюванню за допомогою інститутів громадянського суспільства

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні оволодіти ключовими поняттями ролі інститутів громадянського суспільства у врегулюванні міжнаціональних

взаємовідносин, їх ролі у попередженні міжетнічних та міжконфесійних конфліктів, налагодженню діалогу та співпраці між різноманітними етногрупами.

Відповідно до освітньо-професійної програми з навчальної дисципліни

Мета дисципліни – «Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві»» набуття здобувачами теоретичних навичок та практичних умінь із ключових питань толерантного врегулювання міжнаціональних та міжконфесійних суперечок у громадянському суспільстві..

Предмет дисципліни ««Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві» - вивчає ключові напрями вирішення міжетнічних суперечок за допомогою інститутів громадянського суспільства, толерантного ставлення до представників інших етногруп та конфесій, що сприяє розвитку демократичного громадянського суспільства.

При вивченні даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати компетенції:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- здатність до співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими громадянами та цільовими групами, відомствами, організаціями, активної участі у командній роботі, безвідносно до фонових знань та бачень визначених завдань.
- здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.
- здатність використовувати інновації у професійній діяльності.
- здатність застосовувати набуті історичні й педагогічні знання, сучасні методики і освітні технології, в тому числі й інформаційні, для забезпечення якості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
- здатність вести дискусії про минуле в політичному та культурному контексті, в тому числі іноземною мовою.
- здатність інтегрувати знання з інших, суміжних із історією, галузей знань, застосовувати системний підхід для розв'язання професійних завдань.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти вивчаючи дану дисципліну є:

- знати предметну область професії, вміти формулювати та вирішувати проблемні завдання, генерувати нові ідеї.
- уміти інтегрувати знання з інших, суміжних з історією, галузей знань та застосовувати системний підхід до розв'язання професійних завдань.
- уміти вести дискусію про минуле в політичному та культурному контексті з використанням історичних та краєзнавчих знань, в тому числі іноземною мовою.
- аналізувати проблеми та формувати чіткі позиції у громадянському суспільстві, бути готовим до захисту прав та свобод людини у надзвичайних ситуаціях.
- володіти методологічними, дидактичними, науковими знаннями щодо здійснення громадянської освіти.

Обов'язкові завдання виконуються кожним здобувачем у процесі вивчення навчальної дисципліни, вибіркові є альтернативними.

Після виконання обов'язкових та вибіркових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві, а набрані ним бали враховуються як кількість балів за поточну успішність у навчальній роботі.

Оцінювання результатів поточної успішності студентів (завдань, що виконуються під час практичних занять, виконання індивідуальних завдань, консультаціях, результати самостійної роботи проводиться за наступними критеріями у (відсотках балів, що виділені на виконання завдання з заокругленням до цілого числа):

- а) 100 % - завдання виконано вірно та вчасно, без зауважень;
- б) 80 % - завдання виконано вчасно й у повному обсязі, але присутні окремі незначні недоліки;
- в) 60% - завдання виконано вчасно, але містить значні недоліки у методиці чи практичній частині;
- г) 40 % - завдання виконано частково та містить суттєві помилки чи недоліки;

д) 0 % - завдання взагалі не виконано.

У процесі вивчення дисципліни «Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві» передбачено наступні види роботи викладача зі студентами:

- проведення індивідуальних консультацій згідно графіка затвердженого кафедрою богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін;

- перевірка виконання індивідуальних завдань поточного контролю та модульних контрольних робіт;

- проведення індивідуальних занять зі здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних здібностей результатом чого може стати підготовка наукових доповідей, статей у фахових виданнях.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснюється на практичних та індивідуальних заняттях у формі поточного контролю, модульних контрольних робіт та перевірки якості виконання індивідуальних і домашніх завдань. У табл. 1 наведено завдання для самостійного опрацювання.

Таблиця 1

Перелік питань для підготовки доповіді, інформаційного повідомлення, презентації

№ з/п	Назва теми
1.	Особливості врегулювання міжнаціональних взаємовідносин на сучасному етапі
2.	Нормативно-правове регулювання міжетнічних взаємовідносин у громадянському суспільстві
3.	Розвиток міжнаціональних відносин у громадянському суспільстві на сучасному етапі.
4.	Особливості закріплення статусу національних меншин у нормативно-правових актах.
5.	Захист прав національних меншин у громадянському суспільстві

6.	Міжнародно-правовий захист прав національних меншин
7.	Міжнародно-правовий механізм захисту прав національних меншин.
8.	Вирішенні мовного питання у громадянському суспільстві
9.	Міжконфесійні взаємовідносини у сучасному світі
10.	Благодійницька діяльність церковно-релігійних організацій
11.	Міжнародна діяльність релігійних структур

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1.

Тема: Поняття, сутність, структура та види міжнаціональних взаємовідносин.

Мета: Ознайомити здобувачів із поняттям структурою та видами міжнаціональних взаємовідносин.

Питання для обговорення

1. Поняття та структура міжнаціональних відносин.
2. Мовні відносини як особливий вид національно-етнічних відносин.
3. Суб'єкти національно-етнічних відносин. Нація, етнічні та мовні меншини як суб'єкти національно-етнічних відносин.
4. Особливості правового статусу корінних народів та субетносів в Україні.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17.

Практичне заняття № 2.

Тема: Правове регулювання національно-етнічних взаємовідносин.

Мета: З'ясувати зі здобувачами особливості правового регулювання національно-етнічних взаємовідносин.

Питання для обговорення

1. Законодавчо-правове регулювання національно-етнічних відносин в Україні.
2. Інституційний механізм захисту прав національних меншин в Україні.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20.

Практичне заняття № 3

Тема: Моделювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві: ризики та можливості

Мета: З'ясувати причини та наслідки моделювання міжнаціональних взаємовідносин та оцінити ризики, що існують при цьому.

Питання для обговорення

1. Роль та функції громадянського суспільства у регулюванні міжнаціональних взаємовідносин.
2. Протидія громадянського суспільства виникненню та розгортанню міжнаціональних конфліктів.
3. Моделювання міжнаціональних взаємовідносин.

Норма часу за навчальною програмою: 1 год.

Рекомендована література: 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9 14, 15, 17.

Практичне заняття № 4.

Тема: Закріплення правового статусу національних меншин у конституції та відповідних нормативно-правових актах.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами результати закріплення правового статусу національних меншин у відповідних нормативно-правових актах..

Питання для обговорення.

1. Термінологічний аналіз поняття категорій «національна», «етнічна» та «мовна» меншини у вітчизняній науці та національному праві.
2. Характеристика основних національних меншин України
3. Характеристика соціокультурного становища основних національних меншин України.
4. Поняття та структура конституційно-правового статусу етнічних меншин в Україні.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 18, 19.

Практичне заняття № 5.

Тема. Роль інститутів громадянського суспільства у захисті прав національних меншин

Мета: З'ясувати зі здобувачами причини роль інститутів громадянського суспільства у захисті прав національних меншин

Питання для обговорення.

1. Система прав і свобод національних меншин в Україні.
2. Право на національно-культурну автономію. Особливості правового захисту мовних прав етнічних меншин в Україні. Право на національно-культурну автономію.
3. Роль громадських організацій у захисті прав національних меншин.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16.

Практичне заняття № 6.

Тема: Міжнародно-правовий захист прав етнічних та мовних меншин.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами особливості міжнародно-правового захисту прав етнічних та мовних меншин

Питання для обговорення.

1. Історія становлення інституту міжнародного захисту прав етнічних та мовних меншин.
2. Захист прав етнічних та мовних меншин в універсальних міжнародних актах.
3. Європейська регіональна система захисту прав людини та національних меншин та роль у цих процесах інститутів громадянського суспільства.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15.

Практичне заняття № 7

Тема: Європейський суд з захисту прав людини у механізмі захисту прав етнічних та мовних меншин.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами роль європейської судової інстанції у справі захисту прав національних меншин.

Питання для обговорення.

1. Роль Європейського суду з прав людини у формуванні дієвого механізму захисту прав національних і мовних меншин.
2. Особливості моніторингу дотримання прав національних меншин у громадянському суспільстві.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 19.

Практичне заняття № 8

Тема: Захист прав національних меншин у країнах Європи та роль у цьому громадянського суспільства. Особливості закріплення правового статусу мов національних меншин у громадянському суспільстві.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами причини та наслідки закріплення прав національних меншин та роль у цьому громадянського суспільства.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика конституційного законодавства зарубіжних країн про правовий статус етнічних меншин.
2. Конституційне закріплення спеціальних прав національних меншин у зарубіжних країнах.
3. Проблема реалізації права національних меншин на самовизначення. Загальна характеристика мовної ситуації.
4. Фактори, що впливають на державну мовну політику.
5. Правовий режим мов національних меншин.
6. Особливості реалізації мовних прав етнічними меншинами України.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17.

Практичне заняття № 9

Тема: Роль інститутів громадянського суспільства у врегулюванні міжконфесійних взаємовідносин.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами роль інститутів громадянського суспільства у врегулюванні міжконфесійних взаємовідносин

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. Початок формування законодавства про свободу совісті та діяльність релігійних організацій у громадянському суспільстві.
2. Реституція церковно-релігійного майна.
3. Політизація релігійного життя та її наслідки.
4. Державно-конфесійна взаємодія та моделі державно-конфесійних відносин.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17.

Практичне заняття № 10

Тема: Вплив на законотворчий процес, реформаторські ініціативи та благодійницька діяльність церковно-релігійних організацій

Мета: проаналізувати зі здобувачами вплив на законотворчий процес, реформаторські ініціативи та благодійницьку діяльність церковно-релігійних організацій

Норма часу (за навчальною програмою): 1 год.

Питання для обговорення.

1. Відносини між релігійними конфесіями та законотворчий процес.
2. Церковно-релігійна підтримка державних реформ у 2014 – на початку 2019 рр. в Україні.
3. Благодійництво церковно-релігійних організацій.
4. Суспільно значуща діяльність церковно-релігійних організацій в умовах воєнного стану.

Рекомендована література: , 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 19, 20.

Практичне заняття № 11

Тема: Міжнародна активність церков і релігійних організацій України

Мета: проаналізувати зі здобувачами міжнародну активність церков і релігійних організацій України

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. Міжнародні релігійні ініціативи церковно-релігійного середовища.
2. Духовна підтримка державної міжнародної діяльності.

Рекомендована література: , 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 19, 20.

4 ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання успішності здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, що розділяється на дві складові:

1. 60 балів – поточна складова оцінювання.
2. 40 балів – модульна або підсумкова складова оцінювання.

Усі форми включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Модульну або підсумкову складову оцінювання організовано шляхом складання двох модульних контролів знань студентів. Перескладати модульні контролі не дозволяється.

Контрольні заходи включають модульний контроль знань студентів. Поточний контроль є складовою частиною навчального процесу та здійснюється під час лекційних та практичних занять.

Форми поточного контролю

- перевірка підготовлених здобувачами презентацій за темами навчальної дисципліни узгодженої викладачем;
- перевірка виконання домашніх та індивідуальних завдань;
- модульний контроль;
- інші види контролю.

5. Рекомендована література

5.1. Базова

1. Вітман К. М., Краснопольська Т. М. Державне регулювання міжнародних відносин: Навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2021. 40 с.
2. Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Л.Ф. Купіної, В.І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
3. Громадянське суспільство: курс лекцій. / уклад. Т. М. Борко. Миколаїв : МНАУ, 2023. 153 с.
4. Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович,

М. Рябчук. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2020. 336 с.

5. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш формат, 2019. 320 с.

6. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.) : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан. Київ : НІСД, 2023. 91 с. ULR: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/ad_hromad_susp_03052024.pdf

7. Основи громадянського суспільства та політичних знань : навч. посіб. / В. І. Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак [та ін.]; за заг. ред. проф. В. І. Бортнікова. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 456 с.

8. Корнат Л. Етнонаціональна політика України: проблеми та перспективи реалізації. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2021. Випуск 38, с.177–184

9. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с.

10. Мякінченко І. О., Стельникович С. В. Міжконфесійні відносини та державотворення в Україні (1990-ті – 2010-ті роки). Житомир: Видавничий дім «Бук-Друк», 2024. 296 с.

5.2. Допоміжна література

11. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Національна стратегія «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

13. Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 р. № 160-р. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-%D1%80#Text>

14. Степанов В. Ю. Гаєвська Л. А. Регіональний розвиток міжнаціональних відносин: державно-управлінський аспект. «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2023. № 4.
15. Зан М.Р. Структурно-функціональні особливості етнополітичного менеджменту в Україні та Румунії: компаративний вимір. *Політичне життя*. 2019. №4. С. 22-31.
16. Ткачук Д. Г. Організаційно-Інституціональні механізми взаємодії громадських організацій національних меншин з органами державної влади України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 28. С. 119-122.
17. Хрящевська Л. М. Етнонаціональна політика в Україні в період незалежності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів Миколаїв : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 208 с
18. Цецик Я. П. Розвиток громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі. Актуальні питання у сучасній науці № 9. 2024. С. 583-591. URL:: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/14842/14912>
19. Цецик Я. П. Особливості функціонування громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 6. С. 529-537. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/15389/15459>
20. Цецик Я. П. Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві як чинник національної безпеки. Національні інтереси України. 2025. № 2. С. 1087-1095.

5.3. Інформаційні ресурси

1. «Комунікація влади та громадськості: інституційний аспект». Аналітична записка. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/293/>
2. Офіційний сайт Президента України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.